Insectenleven op de Bemelerberg

Uit het Bemelen-logboek

door D. Piet en F. Benjaminsen.

Tijdens de zomerkampen hebben we de Bemelerberg leren kennen als een dorado voor de naturminnaar. Iedereen vindt er op elk terrein der biologie vele en bijzondere soorten.

De bloemenrijkdom van de Bemelerberg gevoegd bij de prachtige ligging op het zonnige Zuiden, en de vele plekjes beschut tegen de wind zijn oorzaak, dat het insectenleven er zeer rijk ontwikkeld is. We hebben er dan ook veel gevangen ; veel gewone soorten, maar ook veel bijzonderheden.

Hoewel alle vangsten nog niet gedetermineerd zijn, kunnen we reeds een kleine indruk geven van de rijkdom van dit unieke gebied. Daarbij zullen we ook enige bijzondere soorten naar voren halen.

Van de *tweevleugeligen* (Diptera) waren op de Bemelerberg gewoon :

Doodshoofdvlieg (Myiatropa florea L), die zijn naam ontleent aan de bekende tekening op het borststuk.

Slanke zweefvlieg (Sphaerophoria scripta L) thorax met gele kantstrepen, achterlijf dun en cylindrisch en met gele dwarsbanden.

Bloedrode blaaskopvlieg (Sicus ferrugineus L) roestbruin ; de kop bij het ♂ meer geel ; op de thorax twee zwarte vlekken naast een zwarte langsstreep ; achterlijf vooral bij het ♂ buikwaarts gekromd.

Geelbandzweefvlieg (Chrysotoxum bicinctum L) lijkt wel iets op een wesp : achterlijf geel met zwarte banden, de tweede band in tweeën gedeeld ; 'n donkere vlek op de vleugels.

Bijzonderheden zijn :

Volucella zonaria Poda en *Volucella inanis* L. twee grote (± 20 mm) geel met zwart getekende zweefvliegen met lange gevederde sprieten, die alleen in Zuid-Limburg vrij gewoon zijn, in het overige deel van het land zeer zeldzaam. De larven leven van afval in wespennesten.

De *goudmantel* (Ferdinandea cuprea Scop) is 'n bronskleurige, goudgeel behaarde zweefvlieg. Vrij zeldzaam in Nederland. Het talrijkst nog in Zuid-Limburg en aan de duinkant.

Van de *Vliesvleugeligen* (Hymenoptera ; bijen en wespen) kwamen veel voor :

Andrena flavipes Panz en *wilkella K*, twee zwart-bruine zandbijen.

Halictus rubicundus Christ, 'n groefbij. De ♀♀ van dit geslacht zijn goed te kennen aan het groefje in de bruin-zwarte beharing van het laatste achterlijfsegment.

Zwarte graafbij : Panurgus calcaratus Scop ; sprieten topwaarts meer of minder rossig ; glanzend bijna kaal achterlijf. Pootbeharing geel (♀♀) of rossig (♂♂). Ze zoeken vooral

stuifmeel in composietenbloemen. Men vindt er de ♂♂ met hun grote kop dikwijls ingerold liggen, geheel bedekt met stuifmeel. Langs het pad naar de Bemelerberg was een kolonie van deze dieren.

Vijfband Snuittordoder : (Cerceris quinquefasciata Rossi) een graafwesp die zijn nesten fourageert met snuittorren.

Tiphia femorata F. : Onze grootste dolkwesp ; is zwart-wit behaard en beweegt zich vrij traag. ♀♀ vooral kenbaar aan de rode midden- en achterdijen. ♂ is geheel zwart.

Bijzonder is *Andrena hattorfiana F.*, een grote zandbij met rood en zwart getekend achterlijf. Bezoekt bijna uitsluitend Knautia. Het dier is typisch voor Z. Limburg, waar het vrij gewoon is. Een enkele maal is het in midden Nederland gevangen.

Van de *vlinders* (Lepidoptera) werden vele soorten gevangen, b.v. de 3 koolwitjes (Pieris rapae L, napae, en brassicae L), koninginnepage (Papilio machaon). Dagpauwoog (Vanessa io) Atalanta (Pyrameis Atalanta) Distelvlinder (Pyrameis cardui), Kleine vos (Aglais urticae) Citroenvlinder (Gonopteryx rhamni). Kleine paarlemoervlinder (Argynnis lathonia). De argusvlinder (Pararge megera). Bruin zandoogje (Epinephele jurtina), Hooibeestje (Coenonympha pomphila), Vuurvlinder Chrysophanus phloeas). Blauwtjes (o.a. Lycena icarus), Dikkopjes (Malve acteon), St. Jansvlinder (Zygaena filipendula).

Minder gewoon waren :

Gele luzernevlinder (Colias hyale), Oranje luzernevlinder (Colias electa), Gehakkelde aurelia (Polygonium c-album).

Het *„landkaartje"* (Araschnia levana L), kwam vroeger alleen in Z- Limburg voor. Ook nu weer werden enige exemplaren waargenomen, vooral op berenklauw. Tegenwoordig is de soort verspreid door het hele Zuiden, Oosten en Midden van ons land.

Van de *kevers* (Coleoptera) noemen we alleen enige byzondere soorten :

De *Reuzenhaan* (Timarcha tenebricosa I), 'n fors, plomp en traag dier, donker blauw-zwart van kleur : de grootste van onze goudhanen. Het dier is typisch voor Z.- Limburg en daar overal gewoon op walstro.

Het *Munthaantje* (Chrysomela menthastri Suffr.) is prachtig glanzend goudgroen en alleen in Z. Limburg gewoon op munt.

Van de *Hemiptera* (wantsen etc.) noemen we *Graphiosoma italicum Müll,* in prachtige rood met zwart gestreepte schildwants, die in Midden-Europa gewoon is. Sinds 1878 werd deze soort niet meer in Nederland gevangen. Wij vonden haar terug op de Schermbloemen van de Bemelerberg !

Van de *Orthoptera* of rechtvleugeligen waren gewoon :

De veldkrekel (Gryllus campestris L), Chorthippus paralellus Zett (= longicornis Latr) en biguttulus. Omocestis ventralis Zett (alleen op kalkhellingen) en de groene Sabelsprinkhaan (Locusta viridissima L). Verder werden er gevonden : Stenobothrus stigmaticus, Rambur lineatus Panz, en Chorthippus mol-

lis (allen zeer zeldzaam). Daar deze soorten vrij moeilijk te onderscheiden zijn volstaan we met hen te noemen.

Oedipoda coerulescens L is direct herkenbaar aan de blauwe achtervleugels met een brede zwarte dwarsband. De voorvleugels zijn lichtbruin met enige donkere dwarsbanden. Komt in zandige streken en duinen voor.

Alles bijeen is het wel een wat droge opsomming geworden, maar men moet er bij beseffen, dat met al deze namen prachtige dieren worden aangeduid, die men nog op een klein stukje van ons schone land kan vinden. Wij hopen er weer spoedig naar toe te gaan !

Zwart in de namen onzer landschappen

door H. J. Bellen, Assen.

Onder de vele duizenden namen die de bewoners van ons vaderland in de loop van de eeuwen aan wegen, akkers, oorden, enz., in onze landschappen hebben gegeven, komt men de aanduiding „zwart" nogal eens tegen. We leerden er al enkele kennen in onze schooljaren : Het Zwarte Water bij Zwolle ; Zwartsluis ; Zwartewaal in Z.H.

Ongetwijfeld zijn er wel Natura-lezers die plekken kennen als het mooie Zwarte Water in het nu „bestaatsboste" heideveld tussen Rolde en Gasselte ; de Zwarte Belt in de bosrijke oeverlanden van de Ov. Vecht bij Vilsteren ; het Zwart Ven in het Helleneinds Heike tussen Hulsel en Netersel ; 't Zwarte Poeltje in de bossen van de Hoge Peel tussen de Zuid-Willemsvaart en Heythuizen. Ik roep nu de herinnering van deze lezers te hulp om te verklaren dat deze plassen en belten niet opvallend donkerder zijn dan bijv. het Bleke Meer bij Uddel of de Witte Berg in de mooie Lommer Heide in de gemeente Arcen en Velden. Integendeel ; de gedachten gaan eerder naar zonovergoten verschieten en dan zeker ook naar de vraag : waaraan danken deze mooie plekken nu de sombere betiteling „zwart" ?

Om hierop te antwoorden bekijken we eens wat nauwkeuriger de gekleurde topografische kaart 1 : 50.000 ; dat ontheft ons vaak van het snuffelen naar details in het landschap zelf ; we kunnen nu de „zwarte" plekken in ligging, enz.., met elkaar vergelijken. Al dadelijk springt nu in 't oog : zeer veel „zwarte" plekken liggen op gemeentegrenzen; kennen we nu goed het landschap, dan kunnen we daarbij voegen: én op oude markegrenzen — die staan namelijk niet op de kaart. Zo is het Zwarte Water de grens tussen Zwoller Kerspel enerzijds en Zwolle, Hasselt en Ambt Vollenhove anderzijds ; Zwartewaal ligt op zijn eigen gemeentegrens met Heenvliet ; het Zwart Water in de Genoyer Heide op de grens tussen Venlo en Velden ; het Zwarte Water of Mijndersveen op de grens tussen Rolde en Borger ; de Zwarte Weg vormt de grens tussen Sappemeer en Zuidbroek ; de Zwarte Kade die tussen Waardenburg en Elst & Oppijnen ; overal zien